

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Asia: HE 41/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024

Asiantuntijalausunto- ja kuulemispyyntö 13.10.2023 työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan kokoukseen 19.10.2023 teemana TE-palvelujen vaikuttavuus

Valtiontalouden tarkastusviraston lausunto HE 41/2023 vp

Työllisyyden edistäminen vuoden 2024 talousarvioesityksessä

Keskeiset pääministeri Orpon hallitusohjelman työllisyyttä koskevat linjaukset on esitetty lausunnon liitteessä. Taulukkoon 1 on koottu vuoden 2024 talousarvioesityksestä työllisyyden edistämiseen kuuluvat keskeiset määrärahaesitykset.

Työttömyysturvaan esitetään 2,2 mrd. euroa, joka on 187 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2023 varsinaisessa talousarviossa. Vähennys aiheutuu hallitusohjelman uudistusten vaikutuksista vuodelle 2024. TE-palveluiden kunnille siirtymisen yhteydessä vuonna 2025 asiakkaan kotikunnan rahoitusvastuu on tarkoitus laajeta koskemaan työmarkkinatuen lisäksi peruspäivärahaa ja ansiopäivärahan perusosaa. Rahoitusvastuu koskee myös työllistymistä edistävien palveluiden ajalta maksettavaa työttömyyssetuutta. Uudistuksella tavoitellaan 7 000–10 000 henkilön työllisyysvaikutusta.

Työllisyys- ja yrittäjyys -luvun 32.30 määrärahaksi esitetään yhteensä 994 milj. euroa, mikä on suunnitteen samansuuruinen määräraha kuin vuoden 2023 varsinaisissa talousarvioissa. Vuoden 2023 talousarvioesityksessä luvun määrärahoja lisättiin 21 %:lla vuoden 2022 talousarvion verrattuna.

Tarkastusvirasto kiinnittää huomiota siihen, että Julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden määräraha (mom. 32.30.51) ehdotetaan 184 milj. euroa, joka on noin 37 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2023 varsinaisessa talousarviossa. Määrärahatason lasku johtuu työllisyysmäärärahojen alentamisesta ja yritystoiminnan kehittämispalvelujen lakkauttamisesta. Vuoden 2023 talousarvioesityksessä luvun määrärahoja vähennettiin yli 100 milj. euroalla vuoden 2022 talousarvioon verrattuna. **Esitetty määrärahavähennys ja julkisille työvoima- ja yrityspalveluille asetut tavoitteet vaikuttavat olevan josain määrin ristiriidassa keskenään.** Luvun selvitysosan mukaan työvoimapalvelujen piirissä vuoden 2024 aikana olevat henkilötyövuodet on arvioitu samasuuruiseksi kuin vuonna 2023 (30 950 htv) ja pienemmäksi kuin vuoden 2022 toteuma (42 242 htv), vaikka valtiovaraministeriön tuoreen taloudellisen katsauksen¹ mukaan vuonna 2024 työllisyysaste (15–64-vuotiaat) arvioidaan olevan samalla tasolla kuin vuosina 2023 ja 2022 (73,8 %), mutta työttömyysaste 0.1 %-yksikköä korkeampi (7,2 %) kuin vuonna 2023 ja 0,4 %-yksikköä korkeampi kuin vuonna 2022. Vuoteen 2025 mennessä 15–64-vuotiaiden työllisyysasteen ennustetaan nousevan 74,3 %:iin ja työttömyysasteen laskevan 7,0 %:iin.

Taulukko 1. Työllisyyden edistämisen kannalta keskeiset määrärahat ja niiden muutokset vuoden 2023 varsinaiseen talousarvioon verrattuna.

Momentti	Määrärahaesitys 2024 (euroa)	Muutos 2023 –2024 (euroina ja %:ina)	Käyttötarkoitus Selvitysosana perustelut
33.20 Työttömyysturva	2 218 834 000	- 187 010 000 -8 %	Työttömyysturvan suojaosan, lapsi- korotusten, vuorotteluvapaan ja aikuiskoulutustuen lakkauttaminen, työttömyysturvan omavastuupäivien ja työssäoloehdon pidennys ja euroistaminen, lomakorvausten jaksotus ja työttömyysetuuksien indeksijäädytys arvioidaan vähentä- vän valtion työttömyysturvamenoja 170 milj. euroa.
32.30 Työllisyys ja yrittä- jyys	994 430 000	+9 127 000 + 1 % (vuosi sitten lisät- tiin 21 %:lla)	Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikalla tue- taan työvoiman osaamisen kehittä- mistä, yritysten kansainvälistymistä ja kasvua, alkavaa yritystoimintaa sekä torjutaan työttömyyttä ja työ- markkinoiden kohtaanto-ongelmia.
32.30.51 Julkiset työ- voima- ja yrityspalvelut (siirtomääräraha 2 v)	183 971 000	- 36 941 000 - 17 %	Siirtomenoista palkkatuki, starttiraha ja työllisyyspoliittinen avustus budje- toidaan maksuperusteisena, Valtio- konttorin tapaturmavakuutusmaksut maksuspäätösperusteisena ja muut siirtomenot suoriteperusteisena.
32.30.55 Toimet työurien pidentämiseksi (arviomääräraha)	61 700 000	+ 39 700 000 + 180 %	55 vuotta täyttäneiden työllisyyden edistämisen toimet: muutosturva- koulutus, työllistämistuki ja kuntien velvoitetäydyttäminen
32.30.35 Valtion korvaus kunnille TE -palvelu- uudistuksen muutos- kulujen kattamiseen (kiinteä määräraha)	34 000 000	+34 000 000 + 100 %	TE-palvelujen siirto kunnille aiheut- taa muutostaloudellisia henkilös- töstä, palveluista, toimitiloista ja tietojärjestelmämuutoksista, korva- taan laskennallisina korvauksina.
32.30.41 Valtionavustus Työkanava Oy:n toimin- taan (siirtomääräraha 3 v)	5 000 000	-5 000 000 -50 %	Erityistehtäväyhtiö Työkanava Oy:n tavoitteena on parantaa osatyö- kyisten työllistymistä ja tukea työstä—työhön siirtymiä avoimille työmarkkinoille tarjoamalla sen palveluksessa oleville työntekijöille riittävän pitkäkestoista työtä.
32.30.87 Pääomasijoitus Työkanava Oy:lle (siirto- määräraha 2 v)	0	- 7 000 000 - 100 %	Määräraha budjetoidaan maksatus- päätösperusteisena ja se voidaan maksaa ennakkona.
32.01.03 TE-toimistojen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	287 447 000	+ 8 678 000 +3 %	TE-toimiston tehtävänä on yritys- ja työnantajälähtöinen työnvälitys, joka tukee nopeaa työllistymistä avoimille työpaikoille.
32.01.10 Digitalisaation kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	25 200 000	-15 300 000 -38 %	Momentin määrärahasta TE-digi- hankkeeseen ja TE-palvelu-uudistuk- sen tietojärjestelmiin varataan 14,9 milj. euroa. TE-digi-hankkeesta koh- dennetaan uudelleen 10 milj. euroa momentille 32.30.51.
32.50 Kotoutuminen ja kansainvälinen osaami- nen	389 101 000	+ 94 848 000 + 32 %	Maahanmuuttajien osaamisen tunnistamista ja ohjausta vahviste- taan.

Tarkastusvirasto kiinnittää huomiota myös momenttien 32.30.41 ja 33.30.87 esityksiin, joiden mukaan Työkanava Oy:n toimintaan tarkoitettua valtionavustus puolitetaan. Laki Työkanava Oy:stä (242/2022) tuli voimaan 1.7.2022. Yhtiön tehtävänä on edistää kaikkein vaikeimmassa asemassa olevien osatyökykyisten henkilöiden työllistymistä siten, että he Työkanavassa ensin työskenneltyään saisivat työpaikan avoimilta työmarkkinoilta. Julkista työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevan hallituksen esityksen (2071/2022 vp) mukaan yhtiön arvioitiin työllistävän toimintansa alkuvaiheessa muutaman sata osatyökykyistä vuosittain ja toiminnan vakiinnuttua noin 1 000 henkilöä. Vuoden 2022 toisesta lisätalousarviossa myönnettiin yhtiölle 10 milj. euroa peruspääomaa Suomen kestävän kasvun ohjelmasta sekä 10 milj. euroa valtionavustuksena. Vuonna 2023 valtio pääomitti yhtiötä edelleen 7 milj. eurolla. **Työkanava Oy:n toiminnasta ei kuitenkaan ole tehty ulkoista arviointia, ja osakeyhtiön toiminnasta on muutoinkin vähän julkista tietoa. Tarkastusvirasto toteaa, että jatkon kannalta on tarkoituksenmukaista arvioida Työkanava Oy:n toiminnan vaikuttavuutta.**

Talousarvioesityksessä TE-palvelu 2024-uudistuksesta aiheutuvia muutostkustannuksia korvataan kunnille 34 milj. euroa momentille 30.30.35. Lisäksi uudistuksen tietojärjestelmämuutostkustannuksiin osoitetaan 9,9 milj. euroa ja TE-digihankkeeseen 5 milj. euroa momentille 32.01.10. TE-digi-hankkeesta kohdennetaan 10 milj. euroa uudelleen momentille 32.30.51. Vuonna 2022 momentin 32.01.10 määrärahaa 7 milj. euroa kohdistettiin pohjoismaisen työvoimapalvelumallin sähköisiä palvelujen kehittämiseen ja niiden integroimiseen TE-palvelujen tietojärjestelmään ja 19 milj. euroa TE-digihankkeelle ja TE-palvelu-uudistukselle. **Tarkastusvirasto on useissa tarkastuksissaan kiinnittänyt huomiota TE-hallinnon digitalisaation haasteisiin ja korostanut digitalisaation kehittämisen ja asiakastarpeiden huomioimisen merkitystä TE-palvelujen tehostamisessa. Talousarvioesityksessä tehtyjen määrärahakohdennusten perusteella ei voida arvioida TE-hallinnon digitalisaatiota edistävien tietojärjestelmä-uudistusten ja digitaalisten palveluiden kehittämisen nykytilan ja onnistumisen astetta.**

VTV:n Vuoden 2013 TE-toimistouudistuksen vaikutukset -tarkastuksen jälkiseurannanⁱⁱ perusteella TE-palvelujen organisointia on uudistettu ja palveluprosessia kehitettiin ennen kuin työhallinnon uudistamisen painopiste siirtyi ensin työllisyyden kuntakokeilujen käynnistämiseen ja sen jälkeen TE-palvelu 2024-uudistuksen valmisteluun. TE-toimistot luopuivat palvelulinjoista ja järjestivät asiakaspalvelunsa toimialakohtaisesti. TE-palvelujen palveluprosessin kehittämisessä on pyritty huomioimaan asiakastarpeet ja tietojärjestelmien kehittämistarpeet, muun muassa vuosina 2019–2020 toteutettujen kumppanuuspilotteja on hyödynnetty asiakkaan tilanteen alkukartoituksen kehittämisessä. Vuodesta 2020 lähtien TE-toimistojen toiminnan lähtötietojen (työajan seurannan ja kustannusten kohdentamisen) luotettavuutta on parannettu, KEHA-keskuksen tilinpäätöstiedoissa on esitetty TE-toimistoista 16 avainsuoritetta ja kustannuslaskentaa on yhtenäistetty TE-palvelujen taloudellisuus- ja tuottavuustiedon vertailukelpoisuuden lisäämiseksi. Vuonna 2022 työajan kohdentamisen kattavuutta on pyritty parantamaan robotiikkaa hyödyntämällä. Käytössä olevat TE-verkkopalvelut ja TE-toimistojen URA-asiakastietojärjestelmä korvataan vuonna 2024 vaiheittain uusilla digitaalisilla TE-palveluilla. Osana kokonaisuudistusta muun muassa tekoälyä hyödyntämällä kehitetään keväällä 2022 käyttöön otettua Työmarkkinatori-palvelualustaa, joka edistää töiden ja tekijöiden kohtaantoa ja tehostaa työnvälitystä.

Luvun 32.50 kotoutumisen edistämisen määrärahoja esitetään lisäävän lähes 95 milj. eurolla. Luvun selvitysosana mukaan kotoutumisen ja työllistymisen nopeuttamiseksi maahanmuuttajien osaamisen tunnistamista ja ohjausta vahvistetaan ja erityistä huomiota kiinnitetään maahanmuuttajanaisten mahdollisuuteen osallistua kotoutumis- ja kielikoulutukseen. Osaajien työperusteista maahanmuuttoa edistetään erityisesti kohdemaamallin maista ja EU-alueelta nopeuttamalla oleskelulupamenettelyjä, vahvistamalla osaajien maahanmuuton pysyviä rakenteita ja Suomen houkuttelevuutta osaajien kohdemaana sekä tukemalla kansainvälisten osaajien ja heidän perheidensä asettautumista ja kotoutumista. Luvun määrärahoista 99 % kohdistuu momentille 32.50.30 valtion korvauksiin kunnille ja hyvinvointialueille kotoutumisen edistämisestä ja vain vajaat 5 milj. euroa kotoutumisen ja työvoiman maahanmuuton edistämiseen momentille 32.50.03. Tätä määrärahaa esitetään vähennettäväksi lähes 2,4 milj. eurolla (33 %:lla) verrattuna vuoden 2023 varsinaiseen talousarvioon. **Tarkastusvirasto pitää kotoutumisen edistämiseen kohdennettavien määrärahojen lisäämistä kannatettavana.**

VTV:n Kotoutumiskoulutus-tarkastuksen vuonna 2022 tehdyn jälkiseurannanⁱⁱⁱ perusteella kotoutumiskoulutuksen seurantaa kehitetään käynnissä olevassa TE-palvelujen tietojärjestelmä uudistuksessa, ja samalla määritellään seurannan mittarit. Kotoutumiskoulutuksen vaikuttavuuden seurantaa vaikeuttaa se, että henkilön työllistymistä koskeva tieto on luotettavasti saatavissa vain Tilastokeskuksen rekistereistä. Jälkiseurannan aikaan oli käynnissä selvitys siitä, miten rekistereissä olevia tietoja voitaisiin yhdistää työnvälitystilaston tietoihin. Lisäksi kielitaidon päättötestaukselle oli kehitteillä valtakunnallinen malli, joka tuottaisi vertailukelpoista tietoa koulutuksessa saavutettavista kielitaitotasosta.

VTV:n työllisyyspalvelujärjestelmiin kohdistuneita tarkastuksia

Laki työllistymisen edistämisen kuntakokeiluista (1269/2020) tuli voimaan 1.3.2021. Kuntakokeilut jatkuvat vuoteen 2025 asti. Kokeilujen tavoitteena on edistää nykyistä tehokkaammin työttömien työnhakijoiden työllistymistä ja koulutukseen ohjautumista ja tuoda uusia ratkaisuja osaavan työvoiman saatavuuteen. Lisäksi tavoitteena on heikommassa työmarkkina-asemassa olevien työllistymisen tukeminen, kustannustehokkaammat palveluprosessit sekä työllisyys-, koulutus- sekä sosiaali- ja terveystyöpalvelujen aiempaa tiiviimpi integrointi. Kokeilussa pilotoidaan kuntien erilaisia tapoja tarjota työllisyyspalveluja ja haetaan parhaita käytäntöjä palvelurakenteiden uudistamiseksi. Kokeiluun osallistuu 118 kuntaa ja kokeiluihin on ohjattu ne työttömät ja työvoimapalveluissa olevat työnhakijat, jotka eivät ole oikeutettuja ansiopäivärahaan, kaikki alle 30-vuotiaat työnhakijat sekä työttömät tai työvoimapalveluiden piirissä olevat maahanmuuttajat ja vieraskieliset. TE-toimistot vastaavat ensisijaisesti alueellisten työnantaja- ja yrityspalveluiden alaisuuteen kuuluvista tehtävistä sekä eräistä työttömyysturvajärjestelmän toimeenpanoon liittyvistä tehtävistä.

Pohjoismaisen työvoimapalvelumallin tavoitteena on, että TE-toimisto tai työllisyyden kuntakokeilun kunta tarjoaa työnhakijalle aiempaa yksilöllisempää ja tiiviimpää tukea (haastatteluja ja tapaamisia) työnhakuun ja työllistymiseen. Työnhakijalle laaditaan työllistymissuunnitelma, johon sisältyy työnhakuvelvollisuus. Työnhakuvelvollisuuden taso voidaan alentaa tai jättää kokonaan asettamatta yksilöllisen arvioinnin perusteella. Uudessa palveluprosessissa arvioidaan työnhakijan työnhaun tuloksellisuutta ja työllistymissuunnitelman toteutumista sekä tarvittaessa tarkennetaan työnhakijan palvelutarvetta huomioiden asiakkaiden toiveet. Palvelumalliuudistusta varten TE-toimistojen toimintamenoihin tehtiin 70 miljoonan euron lisäys vuodesta 2022 alkaen. Määräraha on kohdennettu pääasiassa henkilöresurssien vahvistamiseen lähes 1 200 asiantuntijalla. Työ- ja elinkeinoministeriön arvion mukaan uudella asiakaspalvelumallilla saavutetaan vähintään 9 500 työllisen lisäys vuoteen 2025 mennessä. Palvelumallia koskevan lain (1379/2021) käsittelyn yhteydessä eduskunta edellytti, että hallitus seuraa tarkasti uudistuksen vaikutuksia työllisyyden kehittymiseen, palvelun onnistumiseen, kuntakokeilujen edistymiseen, resurssien riittävyyteen sekä yksityiskohtaisen sääntelyn toimivuuteen. (EV 212/2021 vp)

Vuonna 2023 VTV:n tekemän **Työvoimapalvelujen tarjonta ja uudistukset 2015–2019- tarkastuksen (7/2020) jälkiseurannan^{iv} perusteella kahden keskeisen uudistuksen – työllisyyden kuntakokeilun ja toukokuussa 2022 käyttöön otetun pohjoismaisen työvoimamallin – tavoitteet ovat osin ristiriidassa keskenään.** Uusi työvoimapalvelumalli toi asiakaspalveluprosesseihin tietyn määrämuotoisuuden sekä kokeiluissa että TE-toimistossa ja samanaikaisesti työllisyyden kuntakokeilussa kunnat voivat kehittää palveluja oman alueen työnhakijoiden ja työnantajien tarpeista käsin. Jälkiseurannassa ei selvinnyt, miten näiden kahden samanaikaisen uudistuksen tavoitteiden välistä ristiriitaa on pyritty ratkomaan.

Marraskuussa 2023 julkaistavassa **Vaikeasti työllistyvien työvoimapalvelut -tarkastuksessa^v** VTV arvioi pohjoismaisen työvoimapalvelumallin toimivuutta. **Tarkastuksen perusteella uuden palvelumallin kaavamainen palveluprosessi ei kohdenna resursseja tehokkaasti työllisyyden edistämiseen, koska se ei huomioi riittävästi työnhakijoiden vaihtelevia tilanteita ja palvelutarpeita.** Prosessin kaavamaisuus voi johtaa omatoimisten työnhakijoiden ylipalveluun ja vaikeasti työllistyvien alipalveluun. Tarkas-

tuksen perusteella riittämättömien henkilöstöresurssien vuoksi **uuden palvelumallin mukaisia työnhakijoiden haastatteluja ja keskusteluja järjestettiin lähes puolet vähemmän kuin mitä malli olisi edellyttänyt ja ne ovat myös viivästyneet tavoiteaikataulustaan. Aiempaa monimutkaisemmat asiakasprosessit ovat myös lisänneet merkittävästi hallinnollisen työn osuutta asiantuntijoiden työajasta, mikä vie resursseja yksilölliseltä työnhaun tuelta. Tarkastuksen perusteella uuden palvelumallin työnhakuvelvollisuus on lisännyt omatoimista työnhakua joidenkin asiakasryhmien, kuten nuorten kohdalla, mutta sen kattavuus on kuitenkin jäänyt merkittävästi odotettua suppeammaksi ja hakemuk-sista merkittävästi aiempaa useampi on näennäinen työhakemus. Työnhakuvelvollisuuden koetaan konkretisoineen työnhakijan velvollisuuksia, mutta sitä ei aseteta yhdenmukaisin kriteerein, koska prosessi on monimutkainen ja ohjeistukset monitulkintaisia. Tämä johtaa siihen, että työnhakijat ovat keskenään eriarvoisessa asemassa.**

Työvoimapalvelujen tarjonta ja uudistukset 2015–2019- tarkastuksen jälkiseurannan perusteella työllisyyden kuntakokeilujen seuranta on ollut olosuhteet huomioiden monipuolista ja laajasti eri toimi-joita osallistavaa. Työ- ja elinkeinoministeriö seuraa kokeiluja muun muassa tilastoseurannan, kokei-luille kohdennettavien kyselyiden ja barometrien sekä kokeilujen ohjausryhmätyöskentelyn avulla. Ko-keiluille on laadittu yhteinen arviointisuunnitelma ja kokeilujen edistymistä on seurattu tilastojen avulla vuoden 2022 loppuun asti kuukausittain ja vuoden 2023 alusta alkaen kahden kuukauden välein. Kyky-viisari - työkalulla seurataan asiakkaiden työ- ja toimintakyvyssä tapahtuvia muutoksia. Hyvinvointialu-eiden toiminnan käynnistyminen toi haasteita kuntakokeilujen toimeenpanoon eikä muutosten vai-ikutuksia kokeiluihin ole voitu vielä arvioida. Työvoimapolitiittisia uudistuksia on pyritty toteuttamaan ja osin toteutettukin (esim. rekrytointikokeilu) niin, että uudistuksia on ollut mahdollista arvioida mää-rällisesti luotettavilla vertailuasetelmilla. Keskeisten uudistusten – pohjoismainen työvoimapalvelumalli ja TE-palvelut 2024-uudistus – erillisseurannoissa kerätty seurantatietoa. Pohjoismaisen työvoimapal-velumallin erillisseuranta toteutetaan laadullisin menetelmin, ja TE-palvelut 2024-uudistuksessa laadul-listen menetelmien lisäksi hyödynnetään verottajan tulorekisteritietoa, tekoälypohjaisia ratkaisuja sekä kuntien tilinpäätöstietoja kustannusvaikuttavuuden arvioinnissa.

Jälkiseurannan perusteella TE-palveluissa on pyritty parantamaan osatyökykyisten työnhakijoiden palvelutarpeiden tunnistamista Työkykykoordinaattorit 2021–2022-hankkeella sekä 1.7.2023 voi-maan tulleealla palkkatukiuudistuksella, jonka tavoitteena on lisätä palkkatuen käyttöä yksityisellä sek-torilla yksinkertaistamalla palkkatukea koskevia säännöksiä alentuneesti työkykyisten tai epäedullisessa ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden kohdalla. Työttömyyden kestoon perustuvasta palkkatuen määrästä luovuttiin ja palkkatukijakson enimmäiskeston jälkeistä työttömyyden kestoa kos-kevaa edellytystä lievennettiin siten, että palkkatukea voi myöntää samasta henkilöstä uudestaan sa-malle työnantajalle, kun edellisen palkkatukijakson päättymisestä on kulunut kolme vuotta.

Vaikeasti työllistyvien työvoimapalvelut -tarkastuksessa arvioitiin myös työllistymistä edistävän mo-nialaisen yhteispalvelun (TYP) ja tulosperusteisten toimintamallien toimivuutta vaikeasti työllistyvien työllistymisen edistämiseksi. TYP-mallissa integroidaan asiakkaan tarpeiden mukaan työvoimapalve-luita sekä sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluita keskenään. **Vuonna 2022 TYP-asiakkaita oli noin kolmasosa niistä työttömistä työnhakijoista, jotka täyttivät työttömyyden kestoon perustuvat TYP-toiminnan asiakkuuskriteerit. Alueellinen vaihtelu TYP-toimintaan ohjaamisessa oli suurta.** Tosiasial-lisesti työkyvyttömät ovat työvoimapalveluiden piirissä työttömyysetuuksien saantiehtojen vuoksi, koska eivät ole oikeutettuja työkyvyttömyyseläkkeeseen. **Asiakkaiden ohjautumista terveyspalveluihin tehostaa se, että TYP-verkostoissa on mukana terveydenhuollon asiantuntijoita, mutta palveluihin pääsyä rajoittaa pitkät jonot ja riittämättömät resurssit. Vaihtelu sekä TYP-asiakkaiden osuuksissa että TYP-toimintaan käytettävissä resursseissa vaihtelevat suuresti alueittain. TYP-toiminnan ohjaus, tavoitteiden asetanta ja kehittäminen on ollut vähäistä. Asiakastietojärjestelmien puutteet haittaa-vat toiminnan seurantaa.**

Työllisyyden edistämiseksi on kehitetty erilaisia tulospäätteisiä toimintamalleja, joista **tarkastuksessa käsiteltiin erityisesti SIB-mallilla (Social Impact Bond) eli tulospäätteisillä rahoitussopimuksilla toteutettuja Työllistymisen edistäminen -hanketta (Työ-SIB) ja Maahanmuuttajien nopea työllistyminen ja kotoutuminen -kokeilua (Koto-SIB)**. SIB-mallissa keskeisinä toimijoina ovat julkisen sektorin organisaatio tulosten tilaajana ja tavoitteiden mukaisen tulosten maksajana, sijoittajat palveluiden rahoittajina ja taloudellisen riskin kantajina, hankehallinnoija rahoituksen kokoajana ja sopimuksen koordinoijana sekä hankehallinnoijan valitsemina varsinaiset palveluntuottajat. Tarkastuksen perusteella **SIB-hankkeilla on edellytykset edistää vaikeasti työllistyvien työllistymistä, mutta ne ovat aikaa vieviä ja työläitä prosesseja. Työllisyyden edistämiseksi tarkoitetuissa SIB-toimintamallissa on kehitettävää muun muassa tulospäätteiden ja -palkkioiden määrittelyssä ja laskennassa sekä rekisteripohjaisten aineistojen hyödyntämisessä.** Lisäksi tulisi mahdollisuuksien mukaan huomioida hankkeiden myönteiset vaikutukset vaikeasti työllistyvien työ- ja toimintakykyyn.

Vuonna 2022 valmistuneen VTV:n työperusteinen maahanmuuttoa käsitelleen tarkastuksen^{vi} perusteella työluopaprosesseja on kehitetty muun muassa automatisoimalla prosesseja ja lisäämällä virkailijoita. Erityisasiantuntijoiden ja kasvuyrittäjien ja heidän perheenjäsentensä oleskelulupien käsittelyssä saavutettiin kahden viikon tavoiteaika vuonna 2021. Kesäkuussa 2022 heille otettiin käyttöön pikakaistapalvelu ja D-viisumi Suomeen tulon nopeuttamiseksi. Nämä toimet lyhentävät lupaprosessia parhaimmillaan yhdestä kahteen viikkoon. Tarkastuksen kuluessa kokemukset pikakaistasta ja D-viisumista olivat vielä vähäisiä. Muille Suomeen työn perusteella tuleville lupaprosessi on kaksivaiheinen ja huomattavasti hitaampi. **Vuonna 2022 työperusteisen oleskeluluvan saanti kesti keskimäärin 10 viikkoa.** Sairaanhoidajilla ja lähihoitajilla lupaprosessi vie viidestä–kuudesta viikosta useisiin kuukausiin. **Sosiaali- ja terveysalan työperusteista maahanmuuttoa vaikeuttaa se, että EU- ja ETA-alueen ulkopuolella sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksen suorittaneilta edellytettävän ammatinharjoittamisoikeuden saannissa on ollut haasteita.** Vuosina 2018–2021 ammattioikeus myönnettiin vuosittain 400–500 sote-alan henkilölle. Ammattioikeuden myöntämiseksi hakijan on osoitettava riittävä näyttö kielitaidostaan. Lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksen suorittaneille on järjestetty pätevyyspolku, mutta **sairaanhoidajat voivat pätevytyä vain yksittäisten hankkeiden kautta, koska pätevyyskoulutuksille ei ole osoitettu pysyvää rahoitusta.** Tarkastuksessa kannatettiin Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön riittävyyden ja saatavuuden -työryhmän valmisteleman tiekartan 2022–2027 ehdotuksia ulkomaisen työvoiman pätevyyskoulutuksen rahoittamiseksi, kehittämiseksi ja vakinaistamiseksi.

Oleskelulupa perhesiteen perusteella Suomessa luvallisesti oleskelevan henkilön perheenjäsenille edellyttää, että hakijan toimeentulo Suomessa on turvattu. **Tulorajat voivat olla monissa ammateissa merkittävä este työperusteiselle maahanmuutolle.** Lisäksi työntekijän perheenjäsenten hakemusprosessia hidastavat selvitysten ja asiakirjojen käsittely sekä hakijoiden suulliset kuulemiset edustustoissa. Tarkastuksessa todetaan, että **Suomen ulkomaanedustustojen oleskelulupatehtävien laajempi ulkoistus, hakijoiden etäkuulemiset sekä työnantajien sertifiointi nopeuttavat hakijoiden ja työnantajien asiointia ja säästävät hakijoiden matkakustannuksia.** Ulkomaalaislain 23.2.2023 voimaan tulleet muutokset mahdollistavat näiden toimien käyttöönoton. Tarkastus suositti, että **työperusteisille maahanmuuttajille tarjottavia erilaisia palveluita vahvistetaan ja vakiinnutetaan koko maassa. Työperusteisen maahanmuuton tietopohjaa parannetaan siten, että oleskeluluvan syytä kuvaava tieto voidaan yhdistää muuhun kansalliseen rekisteritietoon.**

VTV:n sosiaaliturvaetuuksiin kohdistuneita tarkastuksia

Hallitus on esittänyt suojaosien poistamista työttömyysturvasta (HE 73/2023 vp) ja yleisestä asumistuesta (HE 74/2023 vp). Yleisen asumistuessa vuonna 2015 käyttöön otettu suojaosa, eli ansiotulovähennys, tarkoittaa, että asumistuen määrää arvioitaessa ruokakunnan jokaisen aikuisen jäsenen ansiotuloista vähennetään 300 euroa kuukaudessa. **Yleistä asumistukea käsitelleessä tarkastuksessa (4/2023)^{vii} selvitettiin, kuinka toimiva ansiotulovähennys on osa-aikaisen työnteon kannustimena ja kei-**

nona vähentää rakennetyöttömyyttä. Tarkastuksen perusteella **yleisestä asumistuesta on tullut ansiotulovähennyksen käyttöönoton jälkeen aiempaa vahvemmin etenkin pieniä ansiotuloja saavien ruokakuntien tukimuoto. Suojaosa lisää työssäkäyvien tuensaajien käytettävissä olevia tuloja ja vähentää siten myös toimeentulotuen tarvetta.** Asumistuen ansiotulovähennyksen käyttöönotto lisäsi ansiotuloja saavien ruokakuntien asumistuen määrää ja laajensi yleiseen asumistukeen oikeutettujen ruokakuntien joukkoa. **Vuosina 2015–2019 ansiotuloja saaneiden osuus yleisen asumistuen saajista kasvoi 24 prosentista 39 prosenttiin.** Opiskelijat eivät ole mukana tässä arviossa.

Kannustinloukut ovat yksi sosiaaliturvaetuuksien riskitekijä. Kannustinloukkuja voi muodostua tilanteet, joissa työstä saatava tulo ei kasvata merkittävässä määrin henkilön käyttöön jääviä tuloja tai joissa työ- ja etuustulon yhdistäminen vaatii henkilöltä erityistä vaivaa ja aiheuttaa mahdollisia katkoksia tuloihin. Tarkastuksessa tehtyjen esimerkkilaskelmien perusteella **osa-aikainen työnteko ei muodostu kannustinloukuksi tyypillisille yleistä asumistukea saaville ruokakunnille. Osa-aikatyön kannustavuus paranee ansiotulovähennyksen myötä pääkaupunkiseudulla asuvilla, työmarkkinatukea saavilla yhden huoltajan perheillä.** Myöskään yksin asuvilla työmarkkinatuen saajilla ei muodostu kannustinloukkuja työllistyä, kun heidän kuukausitulonsa ovat 100–2 000 euroa kuukaudessa. **Ilman ansiotulovähennystä pääkaupunkiseudulla yksin asuvalla työttömällä työllistymisveroaste lähenisi 80 prosenttia, eli teoreettista työttömyysloukkurajaa, jo 600 euron kuukausituloilla.**

Kannustinloukkujen purkamisen valmistelu ja toimeenpano- tarkastuksessa (14/2021) ^{viii} keskityttiin neljään lainsäädäntötoimeen, joilla on pyritty lisäämään työntöön tai yritystoiminnan aloittamisen kannusteita. Tarkastus suositti, että sosiaaliturvauudistuksen valmistelussa kiinnitettäisiin erityistä huomiota erilaisten kannustinloukkujen mahdollisiin päällekkäisyyksiin selvittämällä, jääkö säädäntöön tai toimeenpanoon muita tavoitteiden saavuttamista mahdollisesti vaikeuttavia loukkuja. Lisäksi kannusteiden lisäämiseen tähtäävien uudistusten valmistelussa voidaan vähentää byrokratia- ja informaatioloukkujen riskiä, jos olemassa olevaa tietopohjaa ja toimeenpanon asiantuntemusta hyödynnetään mahdollisimman laajasti.

Tarkastuksen perusteella **työttömyysetuuksien, etenkin työmarkkinatuen ja peruspäivärahan, sovittelun muuttaminen ansaintaperusteisesta maksuperusteiseksi on vähentänyt ja lyhentänyt etuuksien maksuviiveitä.** Työttömyysetuuksien sovittelussa on kuitenkin edelleen ansaintaperusteisia prosesseja, kuten esimerkiksi työssäoloehdon täyttymisen seuranta. Maksu- ja ansaintaperusteisuuden päällekkäisyys lisää hallinnollista työtä toimeenpanossa ja tekee järjestelmästä asiakkaille vaikeaselkoisen. **Olisi tärkeää arvioida, missä määrin työttömyysturvan toimeenpanon maksuperusteisuutta voitaisiin selkiyttää tai laajentaa. Tämä parantaisi myös tulorekisterin hyödynnettävyyttä.**

Tarkastuksen perusteella **työttömyysetuudella yritystoiminnan aloittaminen on helpottunut ainakin osittain sen jälkeen, kun yritystoiminnan pää- tai sivutoimisuuden arviointi muutettiin yritystoiminnan aloitushetkestä neljän kuukauden kuluttua tehtäväksi.** Se on myös lisännyt yritystoiminnan aloittamisen taloudellisia kannustimia, koska oikeus työttömyysetuuteen säilyy ensimmäisen neljän kuukauden ajan, vaikka toiminta olisi päätoimista. **Edelleen on kuitenkin epäselvää, millä perusteella yritystoiminta arvioidaan pää- tai sivutoimiseksi, ja tulkinnoissa ilmenee TE-toimistojen välillä eroja.** Arvio vaikuttaa henkilön oikeuteen saada työttömyysetuutta, ja epäselvyys voi aiheuttaa epävarmuutta yritystoiminnan aloittamista harkitseville eikä yritystoimintaa harkitsevan asiakkaan työttömyysturvaolueuden arviointi toteudu samalla tavalla koko maassa.

Palkan ulosmittauksen lykkäysoikeus ei ole tehokas keino ulosottovelallisten kannustinloukkujen purkamiseksi. Ulosmittauksen lykkäämisen ehto on, että henkilö on työllistytään tulorajaulosmittauksen piirissä ja on saanut työttömyysetuutta vähintään 258 päivän ajalta. Lykkäystä voi saada enintään kuudeksi kuukaudeksi. **Tarkastuksen perusteella merkittävä osa hakemuksista kuitenkin hylätään mahdollisesti siksi, että kriteerit ovat hakijoille epäselviä ja ulosotossa huomioitavien nettotulojen arviointi on vaikeaa.** Käytännössä lykkäys kuitenkin tapahtuu usein automaattisesti, koska tieto työllistymisestä saavuttaa ulosottoviranomaiset viiveellä.

Työttömyysturvan verotus on huomattavasti työtulojen verotusta kireämpää, mikä johtuu ensisijaisesti automaattisesti työtulojen veroista tehtävästä työtulovähennyksestä. **Yksi peruste työttömyysturvan kireämmälle verotukselle on se, että työtulojen kevyempi verotus kannustaisi siirtymään työttömyydestä työllisyyteen. Tarkastuksen perusteella ihmiset eivät kuitenkaan tunne työttömyysturvan ja työtulojen verotuksen eroa kovin hyvin. Työttömyysturvan saajat eivät koe verotuksen eron vaikuttavan halukkuuteen vastaanottaa työtä.** Tarkastuksessa saatiin viitteitä siitä, että työtulovähennys on työnteon kannustimena valtiontalouden kannalta kallis toimenpide. Työttömyysturvan kireä verotus voi puolestaan lisätä toimeentulotuen tarvetta.

Lisätietoja

Tuloksellisuustarkastuspäällikkö Anna-Liisa Pasanen, anna-liisa.pasanen@vtv.fi; 040 733 2503

Pääministeri Orpon hallitusohjelman linjaukset työllisyyden vahvistamiseksi

Pääministeri Orpon hallitusohjelmassa^{ix} todetaan, että työllisyys- ja kasvutoimet yhdessä suorien sopeutustoimien kanssa luovat edellytykset julkisen talouden tasapainottumiseen (s. 11). Työllisyys- ja kasvutoimilla tavoitellaan 100 000 uutta työllistä ja julkisen talouden vahvistumista noin 2 mrd. eurolla vuoteen 2027 mennessä. Vuoteen 2031 mennessä tavoitteena on nostaa työllisyysaste 80 prosenttiin. (s. 13 ja Liite D, s. 241–243) Myös tehtyjen työtuntien määrää pyritään kasvattamaan. (s. 60).

Hallitus edistää työelämän tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Työvoimapalveluiden uudistusten jatkamisella tuetaan työllistymistä (s. 64). Tarkistetaan TE2024-rahoitusmallin kompensaaion tasoa lain voimaantulon jälkeen vuosittain kuntien välillä siten, että huomioidaan mallin kannustavuus, väestökasvun vaikutus sekä vieraskielisten että kaksikielisten, työttömien ja työllisten määrä (s. 65). Hallitus huolehtii, että TE-palvelujen rahoitus, ohjausjärjestelmä ja asiakaspalvelun lainsäädäntö turvaavat kuntien todelliset mahdollisuudet onnistua kohtaanto-ongelmien ratkaisemisessa kannustinjärjestelmän edellyttämällä tavalla. Tämä tarkoittaa joustavuuden ja harkinnan lisäämistä asiakkaiden palveluprosesseissa (s. 56) muun muassa seuraavin keinoin:

- Velvoitetaan hyvinvointialueet, kunnat ja Kelan tekemään yhteistyötä paikallisesti, jotta asiakas saa tarpeelliset palvelut, tuet ja niihin liittyvät velvoitteet mahdollisuuksien mukaan samasta lähipalvelupisteestä. Hallitus laajentaa työvoimaviranomaisen ja palvelun tuottajien mahdollisuuksia hyödyntää tietoa toiminnan vaikuttavuuden sekä työnhakijoiden palvelunohjauksen tehostamiseksi. (s. 64)
- Ohjeistetaan työvoimaviranomaisia kartoittamaan pk-yritysten piilotyöpaikat, avaamaan yrityksiltä kerätyn tiedon piilotyöpaikoista kiinnostuneille toimijoille ja edistämään siten uusien työpaikkojen syntymistä (s. 64).
- Työvoimapalveluiden lakisääteistä palveluprosessia kevennetään. Alkukartoitukseen ja henkilökohtaiseen kohtaamiseen panostetaan. Virkailijalle annetaan enemmän harkintavaltaa ja velvoitetaan yksilölliseen työllistymisen edistämiseen. Digitalisaation mahdollisuudet hyödynnetään yksilökohtaisissa palveluissa. (s. 64)
- Työttömyyskassoille annetaan mahdollisuus tarjota asiakkailleen työvoimapalveluita (s. 65).
- Uudistetaan palkkatukea ja kohdistaa sitä erityisesti yksityiselle ja kolmannelle sektorille. Saden prosentin palkkatuen käyttö mahdollistetaan jatkossakin myös suurimmille taloudellista toimintaa harjoittaville kolmannen sektorin toimijoille. (s. 65)
- Valmistellaan viimeistään 1.1.2025 voimaan astuvan verouudistus, joka kannustaa eläkkeellä olevia yli 65-vuotiaita tekemään nykyistä enemmän työtä (s. 66).
- Otetaan käyttöön osatyökyvyttömyyden ja täyden työkyvyttömyyseläkkeen lineaarimalli, joka tukee palkan ja eläkkeen yhteensovittamista (s. 66).
- Uudistetaan kuntouttava työtoiminta ja päihdekuntoutustyö työllistymistä edistäväksi (s. 64).
- Nuoren kuntoutusrahan ja ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusrahan vähimmäismäärä lasketaan kuntoutusrahan vähimmäismäärän tasalle (s. 67).
- TYÖOTE-toimintamallin vakiinnuttamista selvitetään kaikille hyvinvointialueille. Kansallista TYÖ2030 – Työn ja työhyvinvoinnin -kehittämisohjelman toteuttamista jatketaan. (s. 68)
- Työperusteinen maahanmuutto täydentää osaltaan muita työllisyystoimia. Hallitus täydentää työvoimaa ensisijaisesti EU- ja ETA-alueelta. Sujuvoitetaan ulkomaisten tutkintojen tunnustamista ja panostamalla lähtömaakoulutuksiin. Työvoiman kielitaidon turvaamiseksi molempien kotimaisten kielten koulutuksen ja kielitutkintojen tarjontaa ja laatua parannetaan. (s. 75). Työperäisen maahanmuuton painopisteenä kolmansista maista ovat korkeakoulutetut ja työntekijät sellaisilla aloilla, jotka voidaan aidosti todentaa työvoimapula-aloiksi (s. 204).
- Selvitetään nopealla aikataululla oleskelulupien tulorajojen korottamisen ottaen huomioon vaikutukset työvoiman saatavuuteen ja julkiseen talouteen. Työntekijän oleskeluluvan tuloraja nostetaan siten, että se on alakohtainen TES:n minimi, kuitenkin vähintään 1 600 euroa kuukaudessa. Tavoitellaan työperusteisten oleskelulupien käsittelyn kuukauden enimmäisaikaa.

Yli 4000 euroa kuukaudessa ansaitsevien erityisasiantuntijoiden kohdalla tavoitellaan viikon enimmäiskäsittelyaikaa. (s. 204)

- Työelämässä aliedustettujen ryhmien, kuten vammaisten, romanien, eri maahanmuuttajaryhmien ja maahanmuuttajanaisten, työelämään osallistumisen lisäämiseksi toteutetaan toimintaohjelma. (s. 66)

Kannustinloukkujen purkamisen kokonaisuudella tavoitellaan noin 41 000 uutta työllistä ja muun sosiaaliturvan ja verotuksen kokonaisuudella tavoitellaan noin 37 000 työllistä. Seuraavien toimenpiteiden odotetaan lisäävän työllisyyttä (Liite D, s. 241–242). Valtiovarainministeriön arvio^{xi} lokakuussa 2023 hallitusohjelman rakennepoliittisten toimien työllisyystavoitteiden toteutumisesta. Kokonaisuudessaan kannustinloukkujen purkamisen, sosiaaliturvan ja verotuksen uudistuskokonaisuudella arvioidaan vahvistavan työnteon kannustimia ja keskipitkän aikavälin rakenteellista työllisyyttä noin 60 000–65 000 työllisellä. Arviot ovat suuntaa antavia eikä niissä ole mukana kaikkia hallitusohjelmaan kirjattuja toimia.

- Ansioturvan tason porrastus, 0 vk 100 %, 8 vk 80 %, 34+ vk 75 %: 15 800 työllistä
- Lapsikorotusten lakkauttaminen: 10 000 työllistä, VM:n arvio 9 000–23 000 työllistä
- Työn verotuksen keventäminen: 8700 työllistä, VM:n arvio tuloverolain muutoksista noin 5 300 työllistä
- Aikuisoulutustuen lakkauttaminen: 8000 työllistä
- Työttömyysturvan työssäoloehdon pidentäminen 12 kuukauteen (28 kk): 5 700 työllistä, VM:n arvio noin 5 600 työllistä
- Työttömyysturvan ikäsidonnaisista poikkeussäännöistä luopuminen: 3 900 työllistä
- Lomakorvausten jaksotuksen palauttaminen: 2 200 työllistä, VM:n arvio noin 2 700 työllistä
- Työssäoloehdon euroistaminen: 1 500 työllistä
- Työssäoloehdon kertymisen lakkauttaminen palkkatuetussa työssä: 1 300 työllistä
- Omavastuupäivien palauttaminen viidestä seitsemään: 1 000 työllistä, VM:n arvio noin 1 200 työllistä
- Työttömyysturvan suojaosista luopuminen ja vuorotteluvapaan lakkauttaminen: vaikutukset työllisyyteen vähäiset

Sosiaali- ja terveysministeriö ja valtiovarainministeriö julkaisivat 9.10.2023 arvionsa^{xi} sosiaaliturvamuu-
tosten yhteisvaikutuksista muun muassa työllisyystavoitteisiin. Arvioinnissa on huomioitu ehdotetut muutokset tuloverotukseen, asumistukeen, työttömyysturvaan, lapsilisiin ja opintotukeen sekä sosiaaliturvan indeksikorotusten jäädytykset ja muutosten on oletettu tulevan voimaan 1.1.2024, vaikka todellisuudessa osa muutoksista vasta syksyllä 2024 ja osa vaikutuksista kumuloituu vasta vähitellen muutamana vuoden kuluessa. Laskelmissa ei ole huomioitu käyttäytymismuutoksia, kuten vaikutuksia työllistymiseen ja sen kotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin. Mallinnusten mukaan koko väestöstä noin puolet (49 %) kuuluu kotitalouksiin, joissa muutokset kasvattavat käytettävissä olevia tuloja. Runsaalla kolmanneksella (36 %) väestöstä käytettävissä olevat tulot muuttuvat vain vähän. Vähäisiä tulonmenetyksiä (vähintään 1 %) kokeviin kotitalouksiin kuuluu noin 14 % väestöstä, ja yli 10 % tulonmenetyksiä kokeviin kotitalouksiin kuuluu vajaat 3 % väestöstä.

Ehdotetut muutokset kasvattaisivat suhteellista pienituloisuutta eniten nuorten aikuisten, yksinhuoltajien sekä vanhempien työikäisten yksinasuvien keskuudessa. Suurimmat vaikutukset kohdistuisivat opiskelijoihin ja työttömiin ansioturvan saajiin. Työttömyysetuuksia saavissa kahden vanhemman perheissä vaikutukset olisivat suhteellisesti selvästi pienempiä kuin yhden aikuisen perheissä. Arviossa ei ole laskettu opintolainaa käytettävissä oleviin tuloihin, mutta sen oletetaan kompensoivan etuuksien menetystä. Lapsiperheisiin kohdistuvat vaikutukset olisivat kokonaisuudessaan pienempiä kuin työikäisiin lapsettomiin kotitalouksiin kohdistuvat vaikutukset. Suurimmat vaikutukset kohdistuisivat 18–24 vuotiaisiin. Myös ikäryhmissä 25–34 vuotta ja 55–64 vuotta vaikutukset ovat muita ryhmiä suurempia.

Työnteon kannustimien muutoksia arvioitiin selvityksessä työllistymisveroasteen kautta. Työllistymisveroaste kuvaa sitä osuutta työllistymisestä seuraavasta tulonlisäyksestä, jonka työllistytvä menettää

etuuksien pienenemisen tai verojen kasvun myötä. Mitä korkeampi työllistymisveroaste, sitä heikommät taloudelliset kannustimet työllistymiseen on. Muutosten myötä työllistymisveroasteen arvioidaan laskevan 67,5 %:sta 63,2 %:iin. Työnteon kannustimet vahvistuisivat erityisesti ansiopäivärahaa saavilla, kahden aikuisen talouksissa ja kahden huoltajan lapsitalouksissa, mutta etenkin pitkäaikaisesti työmarkkinatukea saavilla kokoaikaisen työnteon kannustimien ei arvioida muuttuvan.

ⁱ Taloudellinen katsaus, syksy 2023. Valtionvarainministeriö, 9.10.2023: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165180>

ⁱⁱ VTV: Vuoden TE-toimistouudistuksen vaikutukset -tarkastuksen (4/2020) jälkiseurantaraportti 27.4.2023: <https://www.vtv.fi/app/uploads/2023/04/VTV-Jalkiseuranta-Vuoden-2013-TE-toimistouudistuksen-vaikutukset-4-2020.pdf>

ⁱⁱⁱ VTV: Kotoutumiskoulutus (15/2018) -tarkastuksen jälkiseurantaraportti 10.5.2022: [Jalkiseuranta: Kotoutumiskoulutus 15/2018 \(vtv.fi\)](https://www.vtv.fi/app/uploads/2022/05/VTV-Kotoutumiskoulutus-15-2018.pdf)

^{iv} VTV: Työvoimapalvelujen tarjonta ja uudistukset 2015–2019 (7/2020) -tarkastuksen jälkiseurantaraportti 5.5.2023: [Jalkiseuranta: Työvoimapalvelujen tarjonta ja uudistukset 2015–2019 7/2020 \(vtv.fi\)](https://www.vtv.fi/app/uploads/2023/05/VTV-Työvoimapalvelujen-tarjonta-ja-uudistukset-2015-2019-7-2020.pdf)

^v VTV: Vaikeasti työllistyvien työvoimapalvelut -tarkastus. Julkaistaan 28.11.2023: <https://www.vtv.fi/tulevat-julkaisut/>

^{vi} VTV: Työperusteinen maahanmuutto – Maahanmuuttohallinnon tehokkuus, asiakaslähtöisyys sekä ulkomaisen työvoiman rekrytointi sosiaali- ja terveysalalle (13/2022): <https://www.vtv.fi/app/uploads/2022/12/VTV-Tarkastus-13-2022-Työperusteinen-maahanmuutto.pdf>

^{vii} VTV: Yleinen asumistuki – Vuoden 2015 kokonaisuudistus, etuusmenojen kehitys ja tuensaajien työssäkäynti (4/2023): <https://www.vtv.fi/app/uploads/2023/04/VTV-Tarkastus-4-2023-Yleinen-asumistuki.pdf>

^{viii} VTV: Kannustinloukkujen purkamisen valmistelu ja toimeenpano (14/2021): <https://www.vtv.fi/app/uploads/2021/11/VTV-Tarkastus-14-2021-Kannustinloukkujen-purkamisen-valmistelu-ja-toimeenpano.pdf>

^{ix} Vahva ja välittävä Suomi, 20.6.2023. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma: <https://valtioneuvosto.fi/hallitukset/hallitusohjelma#/>

^x Valtiovarainministeriön arviot hallitusohjelman rakennepoliittisten toimien työllisyystavoitteiden toteutumisesta. 9.10.2023: [Työllisyystavoitteiden seuranta - Valtiovarainministeriö \(vm.fi\)](https://www.vtm.fi/documents/1271139/148062577/V+2024+sosiaaliturvamuutosten+yhteisvaikutukset+muis-tio.pdf/24e8c11e-78cb-bf3e-6018-ad80359fb45a?t=1696842353098)

^{xi} Sosiaali- ja terveysministeriö: Vuoden 2024 sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arviointi. 9.10.2023: <https://stm.fi/documents/1271139/148062577/V+2024+sosiaaliturvamuutosten+yhteisvaikutukset+muis-tio.pdf/24e8c11e-78cb-bf3e-6018-ad80359fb45a?t=1696842353098>